

Økonomisk Analyse

Udenlandsk arbejdskraft i Danmark og andre lande

Udenlandsk arbejdskraft har i høj grad bidraget til fremgangen på det danske arbejdsmarked gennem de seneste år. En analyse i Økonomisk Redegørelse, december 2017, viser, at international rekruttering har øget arbejdsstyrken med ca. 32.000 personer fra 2013 til 2016. Det svarer til 38 pct. af den samlede stigning i arbejdsstyrken i perioden.

Danmark er inde i en periode med økonomisk vækst og stærk fremgang i beskæftigelsen. Ledigheden er faldet til et lavt niveau, og presset på arbejdsmarkedet er taget til. Det betyder, at muligheden for yderligere beskæftigelsesfremgang i de kommende år i høj grad afhænger af, at flere træder ind på arbejdsmarkedet, herunder ikke mindst at flere kommer til Danmark for at arbejde.

Denne analyse ser på migrationsmønstre i Europa, faktorer af betydning for migrationen og udsigterne for de kommende år. Hovedbudskaberne i analysen er:

- *Arbejdskraften har i de senere år generelt flyttet sig fra Øst- og Sydeuropa til Nord- og Vesteuropa, herunder Danmark.*
- *I europæisk sammenhæng er Danmark langt fra det land, der tiltrækker mest udenlandsk arbejdskraft. I en lang række lande udgør udenlandske statsborgere en større andel af beskæftigelsen. Det gælder fx Tyskland, Storbritannien og Østrig.*
- *Jobmulighederne er forbedret i blandt andet Polen og andre østeuropæiske lande. Det kan betyde, at arbejdskraften i disse lande i højere grad bliver hjemme/flytter hjem igen. Samtidig er der tiltagende mangel på arbejdskraft i en række af de lande, som Danmark konkurrerer med om at tiltrække udenlandsk arbejdskraft.*
- *Frem mod 2030 står andelen af personer i den erhvervsaktive alder til at falde i alle EU-lande. Tendensen er særligt udtalt i en række af de østeuropæiske lande. Det medvirker til yderligere at skærpe konkurrencen om den europæiske arbejdskraft.*

Andre lande er bedre til international rekruttering end Danmark

Denne analyse sammenligner Danmark med en række andre europæiske lande i forhold til at tiltrække og fastholde udenlandsk arbejdskraft. Der er fokus på EU/EØS/EFTA-lande (herefter benævnt europæiske lande), hvor arbejdskraftens frie bevægelighed gør det nemt for jobsøgende at bevæge sig over landegrænser.

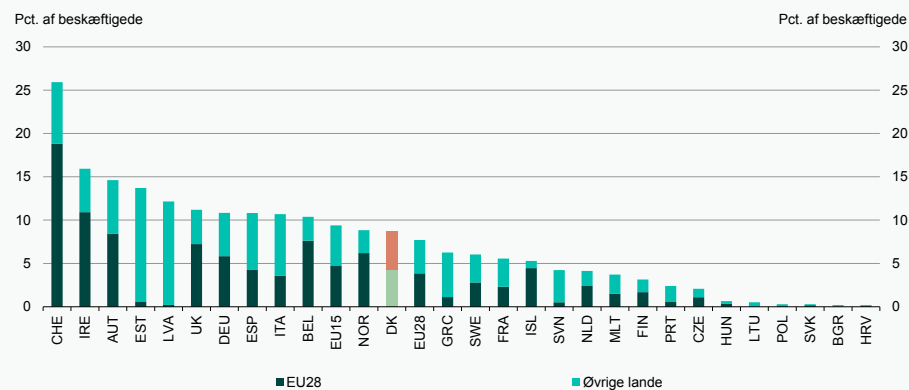
Analysen bygger på EU's Labour Force Survey (LFS), som er en stikprøvebaseret undersøgelse, der udføres i alle EU28-lande og en række andre europæiske lande, herunder Norge, Schweiz og Island. LFS'en kan derfor anvendes til sammenligninger på tværs af de europæiske lande. Da undersøgelsen er stikprøvebaseret, er den dog underlagt betydelig usikkerhed, og data er ikke direkte sammenlignelige med eksempelvis danske registerdata, jf. boks 1.

Antallet af beskæftigede udenlandske statsborgere er steget betydeligt i mange lande i de seneste år og har i høj grad bidraget til fremgangen på de europæiske arbejdsmarkeder. Det gælder også i Danmark, hvor udenlandsk arbejdskraft har stået for ca. 40 pct. af den samlede stigning i beskæftigelsen siden 2013, jf. *Økonomisk Redegørelse, december 2017*.

Ifølge LFS udgjorde beskæftigede udenlandske statsborgere ca. 9 pct. af den samlede beskæftigelse i Danmark i 2016. Det er omtrent på niveau med Norge og højere end Sverige og Holland, men andelen er noget under fx Tyskland og Storbritannien, jf. figur 1.

Figur 1

Beskæftigede udlændinge i europæiske lande, 2016



Anm.: Andel 15-64-årige beskæftigede udenlandske statsborgere i forhold til det samlede antal beskæftigede 15-64-årige (inkl. udlændinge). Øvrige omfatter også EØS og EFTA. Luxembourg og Cypern er udeladt (hhv. 52,0 pct. og 19,8 pct.). Der foreligger ikke data for beskæftigede udlændinge i Rumænien.

Kilde: Eurostat og egne beregninger.

Der er generelt betydelige forskelle på de europæiske lande både i forhold til andelen af udenlandske beskæftigede og i forhold til, hvem der kommer til landet. Forskellene afspejler blandt andet historiske forbindelser og ikke mindst geografi. Eksempelvis udgør borgere fra lande uden for EU (formentlig Rusland) en stor andel af beskæftigelsen i

Estland og Letland, mens EU-borgere (formentlig fra Storbritannien) fylder meget i Irland.

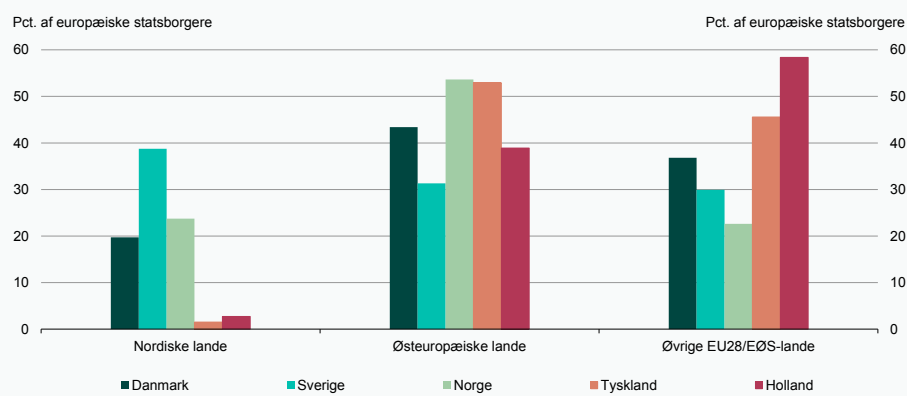
I Danmark udgjorde borgere fra EU28-lande ca. halvdelen af de beskæftigede udlændinge i 2016.¹ I Norge og Tyskland var andelen noget større, mens Sverige omvendt havde lidt flere beskæftigede udlændinge fra lande uden for EU28.

Ikke alle udenlandske statsborgere er kommet til Danmark for at arbejde. De kan fx være kommet hertil som flygtninge eller uddannelsessøgende. For borgere fra andre europæiske lande er der imidlertid i høj grad tale om arbejdssøgende. Det ses blandt andet ved, at de har en højere beskæftigelsesfrekvens end statsborgere fra lande uden for Europa. Beskæftigelsesfrekvensen for 15-64-årige udenlandske statsborgere fra EU28-lande var på 76 pct. i 2016 ifølge EU's Labour Force Survey, hvilket er på niveau med beskæftigelsesfrekvensen for danskere. For borgere fra lande uden for EU28 var beskæftigelsesfrekvensen på 62 pct.

Zoomes der ind på udenlandske statsborgere fra europæiske lande, er der også en væsentlig forskel på sammensætningen mellem Danmark og de lande, som Danmark typisk konkurrerer med om arbejdskraften, *jf. figur 2*.

Figur 2

Sammensætningen af udenlandske statsborgere fra Europa i udvalgte lande, 2016



Anm.: Andel af udenlandske statsborgere fra andre europæiske lande i udvalgte, sammenlignelige lande. Andelen omfatter både beskæftigede og andre udenlandske statsborgere.

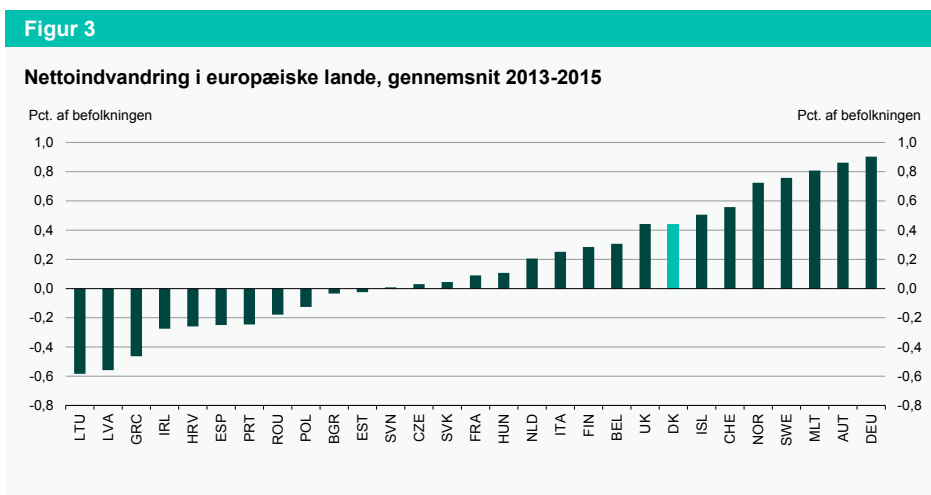
Kilde: Eurostat og egne beregninger.

Der er en betydelig udveksling af statsborgere mellem de nordiske lande, især mellem Norge og Sverige, og i lidt mindre grad Danmark. I Danmark er der til gengæld flere borgere fra Centraleuropa, herunder blandt andet Tyskland, Storbritannien og Italien.

¹ Ifølge Eurostats data. Ifølge Jobindsats udgør andelen af beskæftigede udenlandske statsborgere fra EU28 knap 60 pct. af det samlede antal udenlandske lønmodtagere i Danmark i 2017 (og EU/EØS/EFTA knap 65 pct.).

Fælles for landene er en relativt stor andel af østeuropæere, herunder ikke mindst i Norge og Tyskland samt Danmark. I Holland udgør borgere fra andre EU/EØS-lande den største befolkningsgruppe, men der er også relativt mange østeuropæere.

Dette afspejles også, når man ser på migrationsmønstre. Det er i høj grad de baltiske lande og en række øst- og sydeuropæiske lande, der er præget af udvandring. Det gælder fx lande som Litauen, Letland, Grækenland og Kroatien, mens det omvendte er tilfældet i fx Danmark, Norge og Sverige, *jf. figur 3*.



Kilde: Eurostat og egne beregninger.

Tendensen er imidlertid aftaget de senere år. Nettoudvandringen i blandt andet Litauen, Letland og Polen var mindre i perioden 2013-2015 end de tre forudgående år.

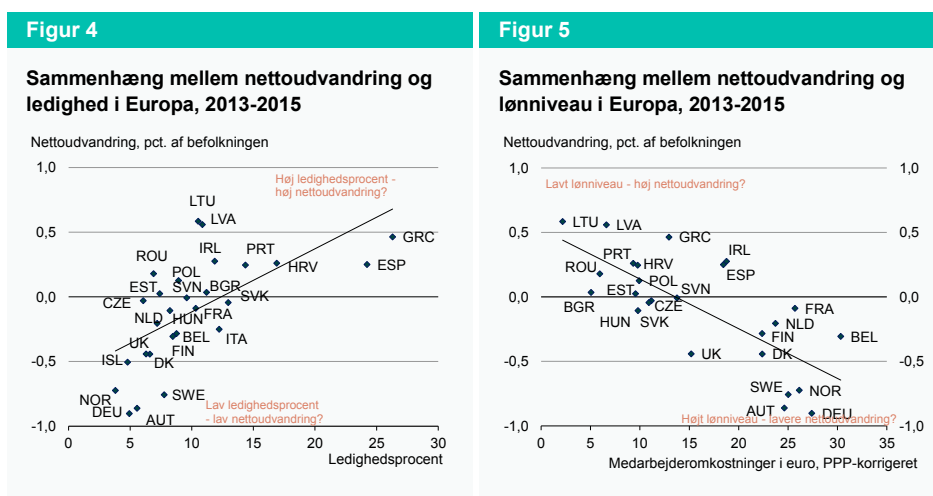
Hvad har betydning for migrationsmønstre?

En række forhold har betydning for, hvor arbejdskraften søger hen, herunder mulighederne for at finde beskæftigelse og lønniveauet. Faktorer som geografisk nærhed, sprog og kulturelle forhold spiller formentligt også en væsentlig rolle.

Konjunktursituationen og de økonomiske strukturer i et land er vigtige elementer i den forbindelse. I lande med lav ledighed vil det alt andet lige være lettere at finde beskæftigelse, både for statsborgere i det pågældende land og for udlændinge. Omvendt har borgere fra lande med høj ledighed et større incitament til at tage til et andet land for at arbejde.

Der synes at være en vis tendens til, at når ledigheden er høj, er udvandringen det også. De sydeuropæiske lande og Østeuropa har generelt højere ledighed end de nordiske lande og Centraleuropa, og det er også disse lande, der har den største nettoudvandring, *jf. figur 4*. En stor nettoudvandring kan dog også i sig selv medvirke til en lavere ledighed.

Tilsvarende vil muligheden for at få en høj løn formentligt medvirke til at tiltrække udenlandsk arbejdskraft, mens en lav løn i hjemlandet omvendt kan øge incitamentet til at søge beskæftigelse i andre lande. Også her synes der at være en vis sammenhæng at spore mellem lønniveauet og migrationsmønstrene i Europa, som indikerer, at det er mere attraktivt at tage til lande med et højt lønniveau. De nordiske lande og Tyskland har relativt høje lønninger sammenlignet med de østeuropæiske lande, og migrationen går i høj grad fra øst til vest, *jf. figur 5*.



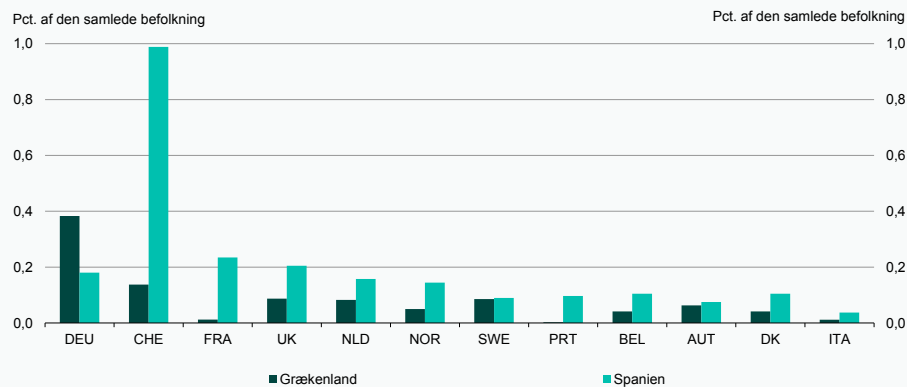
Anm.: Nettoudvandring (emigration-immigration) i pct. af befolkningen (gennemsnit i 2013-2015) og henholdsvis gennemsnitlig ledighedsprocent og niveau for samlede medarbejderomkostninger inden for fremstilling (i euro og købekraftskorrigeret) i 2013-2015. Luxembourg, Cypern og Schweiz indgår ikke.

Kilde: Eurostat, Dansk Arbejdsgiverforening og egne beregninger.

Spanien og Grækenland har de højeste ledighedsprocenter i sammenligningen, men ikke den højeste nettoudvandring relativt til befolkningens størrelse. Borgere fra de to lande har bosat sig meget forskelligt på tværs af Europa. Borgere fra Grækenland er i overvejende grad bosat i Tyskland, mens borgere fra Spanien fylder relativt mest i Schweiz, efterfulgt af Frankrig, Storbritannien og Tyskland, *jf. figur 6*.

Figur 6

Andel af statsborgere fra Grækenland og Spanien i udvalgte europæiske lande, 2016



Anm.: Andel af statsborgere fra henholdsvis Grækenland og Spanien i forhold til den samlede befolkning i de lande, hvor der bor flest grækere og spaniere.

Kilde: Eurostat og egne beregninger.

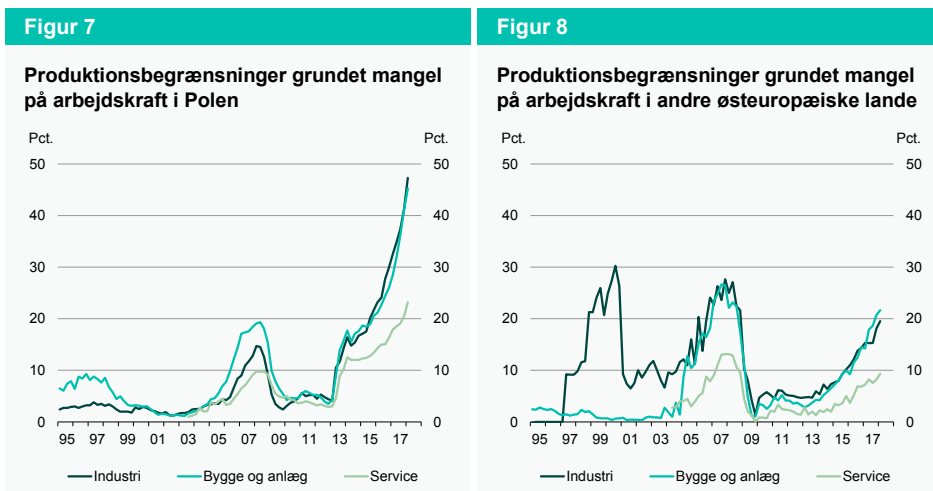
Udsigt til ændrede migrationsmønstre

Det er ikke givet, at bevægelsen fra østeuropæiske lande til vesteuropæiske kan vare ved. Konjunktursituationen er forbedret markant i Europa i de senere år i både de lande, som typisk importerer arbejdskraft udefra, og i de lande, hvor en stor del af den vandrende arbejdskraft kommer fra. Det kommer til udtryk ved en kraftig fremgang i beskæftigelsen på tværs af de europæiske lande og faldende ledighed.

Ledigheden er fx faldet markant i Polen de seneste år, fra 10,3 pct. af arbejdsstyrken i 2013 til 4,9 pct. i 2017. Et lignende billede genfindes i andre østeuropæiske lande. Jobmulighederne i hjemlandene er således forbedret markant.

Samtidig er andelen af virksomheder i Polen, der melder om mangel på arbejdskraft, på det højeste niveau nogensinde inden for både industri, bygge og anlæg samt serviceerhverv, *jf. figur 7*.

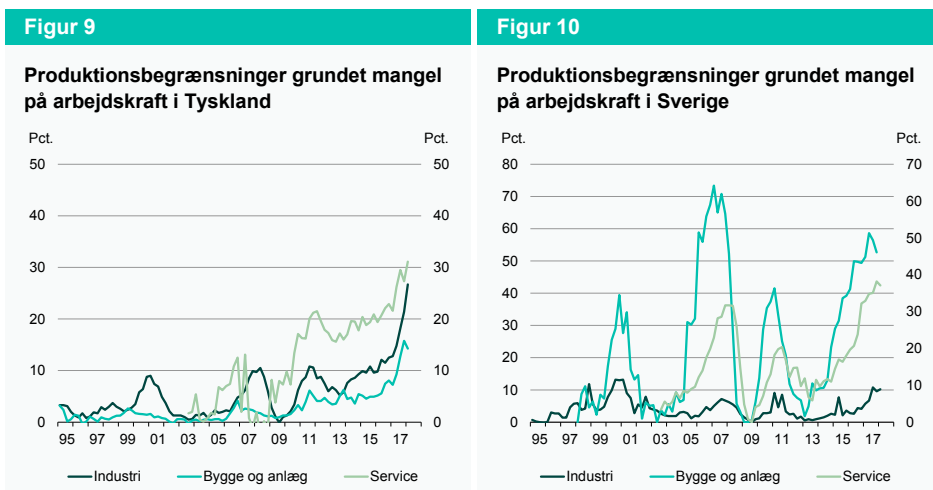
I andre østeuropæiske lande ses også en stigende mangel på arbejdskraft på tværs af brancher, herunder i Bulgarien og Litauen, *jf. figur 8*.



Anm.: Andre østeuropæiske lande er et vægtet (med beskæftigelsen) gennemsnit af Litauen, Rumænien og Bulgarien.

Kilde: Eurostat og egne beregninger.

Konkurrencen om arbejdskraftressourcerne blandt de lande, som tiltrækker udenlandske jobsøgende, er også skærpet. Antallet af virksomheder, der melder om mangel på arbejdskraft som en produktionsbegrænsning, er tiltaget i eksempelvis de nordiske lande og Tyskland. I Tyskland er manglen på arbejdskraft på det højeste niveau i den periode, målingen har fundet sted, ligesom niveauet også er meget højt i fx Sverige, *jf. figur 9-10*.



Anm.: Se figur 7-8. Figur 9 og figur 10 kan ikke direkte sammenlignes grundet forskellige akser.

Kilde: Eurostat og egne beregninger.

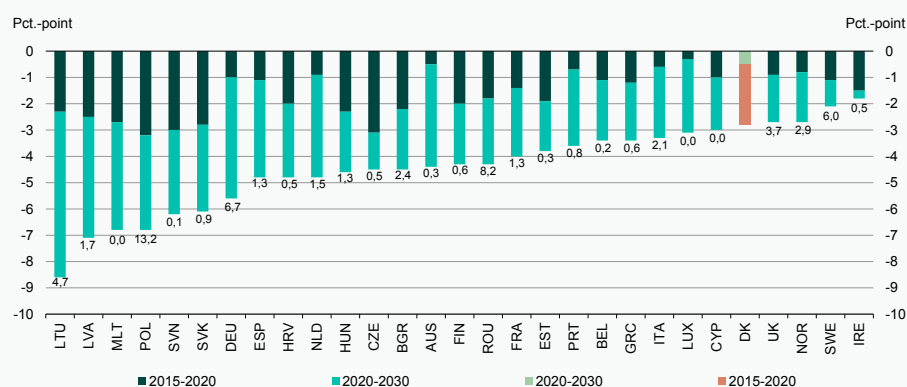
Behovet for arbejdskraft i *nettoimportør*-landene, herunder Danmark, er således taget til samtidig med, at jobmulighederne i *nettoeksportør*-landene er blevet forbedret. Det

dæmper isoleret set potentialet for, at lande som Danmark fortsat kan tiltrække arbejdskraft fra de øvrige europæiske lande.

Den tendens kan blive forstærket fremadrettet. Mange lande i EU står over for en demografisk udfordring i de kommende årtier med flere ældre og færre i den erhvervsaktive alder. Fra 2015 til 2030 er der for alle EU28-lande udsigt til et fald i den andel af befolkningen, som udgøres af personer i aldersgruppen mellem 16 og 64 år, *jf. figur 11*.

Figur 11

Ændring i andelen af befolkningen mellem 16 og 64 år fra 2015 til 2030



Anm.: Ændring i andelen af befolkningen mellem 16 og 64 år fra 2015 til 2030. Befolkningsudviklingen for Danmark er baseret på Danmarks Statistiks befolkningsfremskrivning. Tal under søjlerne viser andelen af beskæftigede lønmodtagere i Danmark (ekskl. lønmodtagere i registeret for udenlandske tjenesteydere, RUT) i 2017 fra det pågældende land i forhold til det samlede antal udenlandske lønmodtagere (ekskl. RUT) i Danmark. Summer ikke til 100, da figuren kun indeholder europæiske lande.

Kilde: Eurostat, Danmarks Statistik, Jobindsats og egne beregninger.

Nogle af de lande, der står til et opleve store fald i andelen af personer i den erhvervsaktive alder frem mod 2030, er samtidig dem, som Danmark henter meget udenlandsk arbejdskraft fra, herunder Polen, Tyskland, Rumænien, Sverige, og Litauen.

I Polen er der fx udsigt til et fald i antallet af 16-64-årige på mere end 3 mio. personer fra 2015 til 2030, og i Tyskland bliver der ca. 2½ mio. færre 16-64-årige frem mod 2030 ifølge befolkningsfremskrivningen.

Det forhold trækker også isoleret set i retning af, at konkurrencen om den europæiske arbejdskraft skærpes yderligere i de kommende årtier.

Boks 1

Datagrundlag – Labour Force Survey og EU's befolkningsfremskrivning

Data i denne analyse stammer hovedsageligt fra Labour Force Survey (LFS). LFS er en stikprøvebaseret undersøgelse, der udføres i alle 28 EU-medlemslande, 2 EU-kandidatlande og 3 EØS/EFTA-lande (Norge, Schweiz og Island). LFS'en offentliggøres af Eurostat og kan anvendes til sammenligninger på tværs af lande. LFS'en svarer til den danske Arbejdskraftundersøgelse, AKU.

Da der er tale om en stikprøvebaseret statistik, er LFS'en underlagt betydelig usikkerhed. Hertil kommer, at der i alle lande indimellem er databrud mellem årene, hvilket gør sammenligninger af udviklingen særlig usikker. I Danmark er der senest databrud mellem 2015 og 2016 og igen mellem 2016 og 2017.

LFS adskiller sig derfor også fra danske registerdata som fx Danmarks Statistiks Registerbaserede Arbejdsstyrkestatistik (RAS), som bygger på registrerede personoplysninger, og i øvrigt anvender andre definitioner og metoder mv.

Data om migration på tværs af EU-lande er baseret på udtræk fra Eurostat (LFS) og EU-Kommissionens rapport om intra-EU arbejdskraftmobilitet i 2016 (udgivet maj 2017). Alle migranter er omfattet af statistikken, herunder også fx pensionister eller uddannelsessøgende.

Befolkningsfremskrivninger (figur 11) er generelt underlagt betydelig usikkerhed, især som følge af usikre forudsætninger for ind- og udvandring og den fremtidige fertilitetsudvikling.